

Hvorfor støtter evangelikale i USA Donald Trump?

Kåre Melhus

Førstelektor emeritus i journalistikk, NLA Mediehøgskolen Gimlekollen
kare.melhus@nla.no

Mange av Donald Trumps politiske motstandere i USA mener at han er den mest inkompetente, umoralske, selvopptatte og rasistiske presidenten i amerikansk historie. Den tidligere demokratiske senatoren fra Nevada, Harry Reid er en av dem. Han sier i et intervju med *New York Times*: "I think he is without question the worst president we've ever had. We've had some bad ones, and there's not even a close second to him. He'll lie. He'll cheat. You can't reason with him."¹

Likevel mener mange evangelikale ledere at han er Guds utvalgte til å lede USA og den vestlige verden. Franklin Graham reiste rundt i USA i forbindelse med valgkampen i 2016 og ga sin støtte til Trump. Han mente etter valget at Trumps seier var et bøttesvar: "I believe it was God. God showed up. He answered the prayers of hundreds of thousands of people across this land who had been praying for this country," sa Graham på et møte i Mobile, Alabama.²

Etter to kaotiske år med Trump i Det hvite hus, mener Graham og andre fremtredende evangelikale ledere i USA fremdeles at Trump er rett mann på rett plass, at han rett og slett er Guds mann.³

De mener at Trump er en parallell til den persiske kong Kyros den store, som regjerte for 2.500 år siden og som tillot at jøder vendte tilbake fra Babylon til Jerusalem for å gjenoppbygge templet. Den israelske statsministeren Benjamin Netan-

yahu sammenlignet også Trump med Kyros under et møte i Det hvite hus 5. mars 2018.⁵ Begrunnelsen var Trumps avgjørelse om å flytte den amerikanske ambassaden fra Tel Aviv til Jerusalem. Men evangelikale i USA begynte allerede under primærvalgene i 2016 å sammenligne Trump med Kyros. Denne sammenligningen er også med i filmen *The Trump Prophecy* som hadde premiere høsten 2018.⁶

Magasinet *Christianity Today* publiserte i oktober 2018 en artikkel med overskriften "Is Trump our Cyrus? The Old Testament case for yes and no". Den var signert professor emeritus i Det gamle testamente Daniel Block. Han sier at sammenligningen mellom Kyros og Trump bygger på at begge var outsiders som nådde den politiske toppen i sine land. Kyros var en utlending (perser) som nådde toppen i babylonsk politikk. Trump er en forretningsmann og TV personlighet som først slo ut etablerte republikanske politikere i primærvalgene for så å vinne over den etablerte demokraten Hillary Clinton i presidentvalget i 2016.⁷

En sylinder av leire, på størrelse med en stor vinflaske, som ble funnet i ruinen av antikkens Babylon, har inskripsjoner som viser at den ble laget etter persernes seier over byen Babylon i 539 f. Kr. Tekstene er en hyllest til Kyros for hans mange seire, og for å ha latt fanger returnere til sine land for å gjenoppbygge

templene til sine respektive guder. Teksten slår også fast at Kyros var populær blant vanlige folk i Babylon i motsetning til den babylonske eliten. Trumps tilhengere er også mest å finne blant vanlige mennesker, spesielt på landsbygda, i motsetning til den urbane, etablerte eliten. For det tredje sier teksten på sylindere at tidligere babylonske ledere, som kong Nabonidus, forsømt tilbedelsen av den babylonske guden Marduk, og at han innførte tvangsarbeid for vanlige mennesker. Kyros sitt amnesti for både jøder og andre beseirede folkeslag, innledet en ny og mye bedre periode for allmuen.

De evangelikale, som Trump ofte fokuserte på i valgkampen hadde følt seg marginalisert av president Barak Obama. Spesielt Obamas støtte til likekjønnet ekteskap og hans feiring av høyesteretts vedtak om at hetero- og homoseksuelle ekteskap er likeverdige, ved å lyse opp Det hvite hus i regnbuens fager, falt mange evangelikale tungt for brystet.⁸ Obama tvang også arbeidsgivere som var motstandere av visse typer prevensjon på grunn av sin tro, til å forsyne sine ansatte med dette likevel. I 2016 sa flere enn 40 prosent av evangelikale i USA at det nå var vanskeligere å være evangeliske kristne enn tidligere. Dette er en økning på 7 prosent fra 2014.⁹

Mange evangeliske kristne var villige til å overse Trumps rasistiske uttalelser, egoistiske oppførsel og rotete sexliv fordi han hadde syn for deres situasjon under Obama og ga dem håp om bedre tider, der de kunne leve som evangelikale uten innblanding fra amerikanske myndigheter.

På nei-siden av Trump/Kyros-argumentet anfører Block at kristne tror at Guds hånd er aktiv i utvelgelsen av ledere, men at resultatet av Guds hånd ofte ikke er synlig før lenge etter valget av

leder. Det gamle testamentets profet (Jesaja) og historiker (Esra) plasserer Kyros i Guds plan med Israelsfolket. Men det finnes ingen moderne paralleller som har forutsagt Trumps plass i en guddommelig plan for Amerika.¹⁰

Det som krevdes av Kyros som konge i oldtidens Midtøsten var å organisere militært forsvar mot ytre fiender, organisere juridisk forsvar mot indre trusler, og åndelig forsvar mot gudenes vrede, ved å bygge templer og organisere og promotere dyrkingen av nasjonale guddommer.

I Det gamle testamentet tegner Moses et annet bilde av det guddommelige kongedømmet. Israels konge skulle være en tjener for folket. Kongene skulle være rollemodeller, ikke bruke sine posisjoner til å berike seg selv. De skulle studere Mose-loven (Toraen) og ydmykt vandre på YHWHs veier. Block konkluderer med at lederskap er mer enn effektivitet. Det har med karakter å gjøre. Jesus er den perfekte rollemodellen, som sier om seg selv: "Jeg er den gode gjeteren. Den gode gjeteren gir livet sitt for sauene." (Joh 10:11)¹¹

Svekkelse av sannhetsbegrepet

Trump's presidentperiode så langt har ikke gjenspeilet idealet Jesus satte opp. Tvert imot. Denne tiden har vært preget av en president som til stadighet sier ting som ikke er sanne. *Washington Post* skrev 30. desember 2018 at Trump hadde talt usant 15 ganger i døgnet i gjennomsnitt i 2018.¹²

På nyåret 2019 fortsatte han på samme vis. 8. januar rapporterte CNN at Trump, i forbindelse med forsvaret av ideen om å bygge en mur på grensen til Mexico, sier at tidligere presidenter har innrømmet overfor ham at de nå ser at de burde ha bygget en mur mot Mexico mens de var i Det hvite hus. Talspersoner for alle tidligere presidenter har rykket ut

og sagt at eksresidentene ikke har sagt dette til Trump. Jimmy Carter sendte ut en egen pressemelding hvor han nekter for å ha snakket med Trump om dette.¹³

Trump's forhold til sannheten blir ofte trukket fram som noe av det mest bekymringsfulle ved hans regjeringstid. I en kommentar i *The New York Times* 11. januar 2019 kaller Roger Cohen Trump en "bullshit"-artist. Han siterer her filosofi-professor emeritus ved Princeton University Harry G. Frankfurts essay "On bullshit" hvor Frankfurt skiller mellom "bullshit" og løgn:

It is impossible for someone to lie unless he thinks he knows the truth. Producing bullshit requires no such conviction. It is a habit unconstrained of concern with truth whose essence is not of falsity but fakery. The addict of bull does not care whether the things he says describe reality correctly. He just picks them out, or makes them up, to suite his purpose. He is trying to get away with something. His focus is panoramic rather than particular, and he shuns the more austere and rigorous demands of lying. The bull merchant does not reject the authority of the truth, as the liar does, and oppose himself to it. He pays no attention to it at all. By virtue of this, bullshit is a greater enemy of the truth than lies are.¹⁴

I sin artikkel siterer Cohen også sjef-redaktør Quinta Jurecic i *Lawfare* (en blogg fokusert på nasjonale sikkerhets-spørsmål): "Trump's foundational disrespect for meaning and consequence would make it impossible for him to faithfully execute the laws of this nation and the duties of the oath of office to preserve, protect and defend the Constitution."¹⁵

I tillegg til at mange evangelikale mener Trump er en moderne Kyros, mener de at han er en Guds gave fordi han lovet

å innsette konservative dommere, både i høyesterett og i andre deler av rettsvesenet. Det er spesielt legaliseringen av selvbestemt abort (*Roe v. Wade*) som evangelikale håper et konservativt flertall i høyesterett vil kunne reversere. Trump har oppfylt sine valglofter på dette området, dels med innsettelsen av Neil Gorsuch and Brett Kavanaugh som dommere i den amerikanske høyesterett (Supreme Court), og dels (per 19. november 2018) med innsettelsen av 29 konservative dommere i føderale domstoler (*federal circuit courts*).¹⁶

Det er bred enighet i den evangelikale verden om at selvbestemt abort er et onde, og at den liberale lovgivningen i den vestlige verden gjør barnet i mors liv rettsløst. Dermed er det ikke bare evangelikale i USA som synes det er et gode at konservative dommere nå kan prege amerikansk høyesterett, og bremse opp den liberale ideologien som i stigende grad har dominert amerikansk rettspleie de senere år. Men Trumps forhold til sannhet og løgn synes å undergrave rettsstaten, slik Quinta Jurecic var inne på i sitatet referert ovenfor.

Svekkelse av demokratiet

I tillegg til å tåkelegge selve sannhetsbegrepet, forsøker Trump å underminere sentrale elementer i det demokratiske samfunnet. Et eksempel på dette er angrepene han stadig retter mot nyhetsmediene. Når de kritiserer ham i reportasjer og kommentarer, kaller han det *fake news*. Han mener at nyhetsorganisasjonene lyver om ham, selv om mediene ofte bare siterer den presidenten selv har sagt eller bringer håndfaste bevis for sine påstander.

Trump knebler ikke pressen, slik en gjør i autoritære regimer, men han prøver å underminere pressens troverdighet, og så tvil om dens integritet. Dette sammen

med påstandene om at han egentlig vant presidentvalget i 2016, ikke bare ved hjelp av valgmannsstemmene men også i antall avgitte stemmer (*popular vote*), kan være med å så tvil om viktige elementer i demokratiet. I en tweet 27. november 2016, skriver Trump følgende: "In addition to winning the Electoral College in a landslide, I won the popular vote if you deduct the millions of people who voted illegally." Han nedsatte en "voter fraud commission" for å bevise sine påstander. Den ble plutselig oppløst i januar 2018, fordi den ifølge Trumps rådgivere "went off its rails". Selv skylder Trump på demokratene for deres mangel på samarbeid med kommisjonen.¹⁷ Denne type oppførsel kan i verste fall føre til en svekkelse av demokratiet.

Svekkelse av regjeringssapparatet

I boken *The Fifth Risk* dokumenterer finansjournalisten Michael Lewis overgangen mellom Obama- og Trump-administrasjonene. Det vanlige er at delegasjoner fra den innkommende administrasjonen tar kontakt med de forskjellige departementene umiddelbart etter at valgresultatet er kjent. De innleder da et samarbeid med den utgående administrasjonen for å sikre en effektiv overgang.

Lewis tar i boken for seg tre departementer, energidepartementet, som blant annet er ansvarlig for vedlikeholdet av atomvåpnene, landbruksdepartementet og handelsdepartementet. I energidepartementet forventet ledelsen at delegasjonen fra den nye administrasjonen ville komme på besøk senest dagen etter at valgresultatet var kjent. Det tok en måned før noen kom, og da var det bare et menneske som møtte opp. Han het Thomas Pyle og var president i The American Energy Alliance. Lewis hevder at dette er en propagandamaskin finansiert av Exxon Mobile

og Koch Industries. Ifølge Lewis var Pyle en lobbyist for Koch Industries og skrev kommentarartikler som angrep energidepartementets forsøk på å redusere amerikansk avhengighet av karbon.¹⁸ Pyle var i departementet en time, stilte ingen spørsmål og tok ikke notater. Han kom aldri tilbake.¹⁹

I landbruksdepartementet ventet staben med orienteringsdokumenter på 2.300 sider i 13 bind. Etter en måneds venting møtte en person opp. Han het Brian Klippenstein og leder en organisasjon som heter Protect the Harvest. Formålet med denne organisasjonen er å verne om medlemmenes rett til å jakte, fiske, spise kjøtt og eie dyr. De slåss mot organisasjoner som The Humane Society (Dyrebeskyttelsen) som prøver å forhindre at dyreeiere mishandler sine dyr. Ifølge Lewis var Klippenstein kun interessert i én ting under sitt besøk: Kontoret som fokuserer på klimaforandringer og navnene på de som arbeidet der.²⁰

Lewis skriver også at så snart Trump var innsatt som president, begynte data å forsvinne fra regjeringens nettsider. Som eksempler nevner han at data om klimaforandringer forsvant fra miljøverndepartementets og innenriksdepartementets hjemmesider. Interimslederen for Consumer Financial Protection Bureau, Mick Mulvaney, som i skrivende stund er midlertidig stabssjef i Det hvite hus, sa ifølge Lewis at han ønsket å få slutt på publikums tilgang til arkiverte klager mot finansinstitusjoner.²¹

Trump har nylig nominert en kandidat til å ta over som leder i Miljøverndirektoratet (The Environmental Protection Agency, EPA) etter Scott Pruitt, som trakk seg i juli 2018 etter massive korrupsjonsanklager. Den nye kandidaten Andrew Wheeler var Pruitts visedirektør og tidligere lobbyist for kullindustrien. Han har

nettopp foreslått å revidere måten departementet vurderer effektiviteten i utslippslovgivningen på, når det gjelder kvikksølv spesielt, og luftforurensning generelt. Han har, sammen med sin tidligere sjef Pruitt, bygget ned lovgivningen rundt forurensningen i USA for å lette forholdene for kull- og annen forurensende industri.²²

Før Scott Pruitt ble utnevnt som leder av E.P.A., var han justisminister (Attorney General) i delstaten Oklahoma. Der ble Pruitt kjent for sine nære forbindelser til energi-industrien, og for å ha kjempet mot lover som beskytter klimaet. I E.P.A. fokuserte han, sammen med sin visedirektør Wheeler, på å sette ut av kraft de lovene som Obama-administrasjonen hadde fått på plass når det gjelder miljøvern.²³ Da Pruitt valgte å gå av, mens han var under etterforskning for korrupsjon, twitterte Trump: "Within the Agency Scott has done an outstanding job, and I will always be thankful to him for this."²⁴

Samme tendens som Lewis viser angående de ovenfor nevnte departementene, gjentar seg i Utenriksdepartementet (State Department). Dette fremkommer i den Pulitzer-belønte journalisten og tidligere diplomaten Ronan Farrows bok *War on Peace: The end of diplomacy and the decline of American influence*. I sitt første budsjettforslag til kongressen, foreslo Det hvite hus å kutte budsjettet til State Department med 27 prosent, det vil si 10 milliarder dollar av et totalt budsjett på 52.78 milliarder dollar. Forslag til nedskjæringer rammet det amerikanske fredsinstituttet, helseprogrammet for HIV, malaria, og polio, FN's fredsbevarende styrker, osv. Forslaget innebar også kutt i departementets *mission statement*, der Trump-administrasjonen foreslo å kutte ut "just" og "democratic" fra listen av kvaliteter som USA søker å oppfordre til

rundt i verden.²⁵

Trumps presidentperiode har videre vært preget av tilbaketreking fra internasjonal politikk, og slagord som "America First". Dette slagordet ble først brukt av president Woodrow Wilson for å definere sin versjon av nøytralitet ved begynnelsen av første verdenskrig. Det ble også etablert en America First-komité i slutten av 1930-årene, som en pressgruppe mot amerikansk deltagelse i andre verdenskrig. Bevegelsen fikk etterhvert sterke innsalg av antisemittisme og pro-fascistisk retorikk.²⁶

Trumps isolasjonisme har også ført til et brudd på klimaavtalen som ble inngått i Paris i desember 2015, samt brudd med Iranavtalen som Obama-administrasjonen fikk i stand sammen med 5 andre nasjoner for å hindre Iran i å utvikle atomvåpen. Noe av det første Trump gjorde som president var å trekke USA ut av The Trans-Pacific Partnership (TPP) som er en handelsavtale med 12 land rundt Stillehavet. NAFTA avtalen som dreier seg om handel mellom Mexico, USA og Canada, ble også avsluttet med Trump som president, men reforhandlet på USAs betingelser. Trump har også truet med å trekke USA ut av NATO, men har foreløpig ikke gjort alvor av dette.

Dermed kan en vel si at Trump har gjort mye for å rigge ned den vestlige verdensorden som USA har bygget opp sammen med Vest-Europa, samt stått som den fremste garantisten for, siden den andre verdenskrig. Han har her overført tenkningen fra eiendomsmarkedet i New York, der en enten vinner eller taper og hvor alt ender opp som et nullsumspill ("zero sum game") der en seier på den ene siden alltid utløser et tap på den andre.

Trumps forhandlingsstil later også til å være overført fra eiendomsforhandlinger i New York til møter med toppolitikere

som handler om verdensfreden. Trump leser ikke briefing-dokumenter og hører ikke på sine rådgivere, men stoler på sine egne instinkter og evner til å improvisere. Denne måten å utøve presidentembetet på, er beskrevet utførlig i Michael Wolffs bok *Fire and Fury. Inside the Trump White House*.²⁷ Dermed brer det seg en økende usikkerhet i verden, ettersom USA, som lenge har fungert som en garantist for den internasjonale orden, nå opptrer uforutsigbart.

En annen journalist som har beskrevet Trumps presidenttid er Bob Woodward i boken *Fear: Trump in the White House*. I et intervju med Woodward i løpet av valgkampen kommer Trump med følgende kommentar: "Real power is – I don't even want to use the word – fear."²⁸

Svekkelse av flykntingers rettigheter

I løpet av julen 2018 og januar 2019 skjedde så den lengste nedstengningen av deler av den amerikanske regjeringen noen gang. Ni departementer var stengt i 35 døgn, og de ansatte var permittert uten lønn. Det var resultatet av uenighet mellom Trump og demokratene i Kongressen om budsjettet for 2019, der Trump ba om 7.5 milliarder dollar til å bygge en mur langs grensen til Mexico.²⁹

Trump's begrunnelse for muren var at det på grensen er en krise som truer nasjonens sikkerhet, fordi horder av illegale immigranter kommer over grensen ukontrollert, sammen med store mengder narkotika. Demokratene refererte til statistikk som viser at tallene på immigranter over denne grensen er de laveste på mange år. Samtidig påpekte de at narkotikaen for det meste kommer inn i landet gjennom havner, etablerte grenseoverganger og flyplasser, og at en mur ikke ville hjelpe stort på dette problemet. Tvert imot; når det er sikkerhetspersonell og grensevakter som permitteres på grunn av

Trump's kamp mot demokratene, blir sikkerheten ved grensene svakere enn det som er vanlig.

Svekkelse av de evangelikale

Kommentator i *Washington Post* Michael Gerson mener at de evangelikale som støtter Trump har mistet sin sjel. Han mener at det er hykleri å stå for familieverdier samtidig som en ser bort fra sex-skandalen og betalingen til porno-stjernen Stormy Daniels. Men, "the deeper issue is the distinctly non-Christian substance of President Trump's values. His unapologetic materialism. His tribalism and hatred for 'the other'. His strength-worship and contempt for 'losers', which smack more of Nietzsche than of Christ", sier Gerson.³⁰

Robert P. Jones, leder for Public Religion Research Institute (PRRI), skriver i en artikkel i *The Atlantic* om en undersøkelse PRRI gjorde i fjor. Denne viser at evangelikal støtte til Trump fremdeles er svært høy, med 75 prosent av de evangelikale som sier at de er fornøyd med Trump og hans politikk, mens 22 prosent av dem ser negativt på Trump. Dette nivået av støtte er mye høyere enn i det amerikanske samfunnet for øvrig, der 42 prosent støtter Trump. PRRI's undersøkelse viser også at blant ikke-hvite evangelikale amerikanerne har Trump bare 36 prosent støtte.³¹

Disse tallene til tross; det finnes en rekke evangelikale ledere som har et sterkt kritisk syn på Trump. Blant disse er Doug Birdsall, tidligere leder av den internasjonale Lausanne-bevegelsen (LCWE). Han inviterte toneangivende evangelikale ledere til en konsultasjon på Wheaton College utenfor Chicago i april 2016 for å diskutere det Birdsall karakteriserer overfor *Washington Post* som en grotesk karikatur av hva det betyr å være evangelikal. Birdsall mener at karikaturen er

oppstått i Trumps tid som president.³² The Christian Broadcasting Network (CBN), etablert av televangelist Pat Robertson, rapporterte fra møtet at flere evangelikale ledere forlot salen i protest, da møtet etter CBNs vurdering utviklet seg til "Trump-bashing".³³ Disse var kanskje blant de som ifølge *Washington Post* planla et møte med Trumps evangelikale rådgivere og forsvarere, på Trump International Hotel i Washington sommeren 2018.³⁴

Russell Moore, leder for The Southern Baptist Convention's Ethics and Religious Liberty Commission, var med på møtet på Wheaton og har på det sterkeste kritisert Trumps flyktningpolitikk. Ifølge *The Christian Post*, sier Moore at vi en dag vil skamme oss over Trumps politikk på dette området.³⁵ Moore har markert seg som en betydelig evangelikal kritiker av Trump og hans politikk. Det samme har Manhattan-pastor Tim Keller, samt forfatter og missiolog Ed Stetzer, gjort. Videre er det et økende antall konservative evangelikale intellektuelle som distanserer fra Trump, ifølge et nylig portrettintervju i *The New Yorker* med den profilerte forfatteren og litteraturviteren Karen Swallow Prior.³⁶

Moorens kritikk har ikke falt i god jord blant sørstatsbaptistene og han måtte i desember 2016 fremføre en delvis beklagelse for sine utsagn:

"I witnessed a handful of Christian political operatives excusing immorality and confusing the definition of the gospel. I was pointed in my criticisms, and felt like I ought to have been. But there were also pastors and friends who told me when they read my comments they thought I was criticizing anyone who voted for Donald Trump. I told them then, and I would tell anyone now: if that's what you heard me say, that was not at all my intention, and I apologize."³⁷

Byggingen av den etterhvert mye omtalte muren er noe Trump brukte i valgkampen for å tekkes velgere på ytterste høyre fløy, som ofte har et negativt syn på immigranter. Han synes ikke å bry seg om fakta, men sier hva som helst for å oppnå sine mål; å sikre støtte til sitt eget gjenvalg, neste år. Avtalen som førte til gjenåpning av det nedstengte statsapparatet var midlertidig og Trump truet med å stenge departementene på nytt hvis han ikke fikk penger til bygging av muren. Men, når økonomer nå begynner å snakke om fare for alvorlige økonomisk nedgang, begynner det å bli alvor, også for Trump. *Washington Post* skriver fredag 18. januar 2019:

To be clear, the economy today still looks strong, according to most headline economic measures. ... Unemployment remains close to a 50-year low, for instance. Even so, the risks of a recession in the near term appear to be rising. In a recent *Wall Street Journal* survey of economists, more than half said they expected a recession to start in 2020. The risk of recession in the next year predicted by the Treasury spread — the difference in yields of government bonds of different maturities — has climbed to 21 percent.

And what could be to blame? Here is how Deutsche Bank chief international economist Torsten Slok puts it: "If the shutdown and trade war continue with no end in sight, it could cause a recession in the U.S. economy later this year." The shutdown — which, lest readers have forgotten, began because Trump abruptly changed his mind about a wall-free funding bill *after* it had passed nearly unanimously in the Republican-controlled Senate — is shaving a tenth of a percentage point off economic growth every week. That is according to

an estimate from the White House's own Council of Economic Advisers.³⁸

En god president har innbyggernes velferd som sitt fremste mål. Demokraten Harry Reid slo fast at Trump er den vers-

te presidenten USA har hatt. Det er godt mulig han har rett. De evangelikale lederne som mener at han er Guds mann for USA i denne tiden, har – etter min mening – ikke mange gode argumenter.

Noter

1. Mark Leibovich, «Harry Reid has a few words for Washington», *New York Times Magazine*, 2nd January 2019.
2. Anna Giantelli, «Trump won because 'God showed up'», *Washington Examiner*, 17th December 2016.
3. Greg Garrison, «Evangelical Christians see Trump as 'Man of God'», *Jerusalem Post*, 1st September 2018.
4. Esra 1:1-4.
5. Adam Eliyahu Berkowitz, «Netanyahu compares Trump to Cyrus in compliment of biblical proportions», *BreakingIsraelNews*, 6th March 2018.
6. Daniel Block, «Is Trump our Cyrus?», *Christianity Today*, 29th October 2018.
7. Ibid.
8. Ibid.
9. Ibid.
10. Ibid.
11. Ibid.
12. Glenn Kessler, «A year of unprecedented deception», *The Washington Post*, 30th December 2018.
13. CNN, *New Day*, with John Berman and Alysia Camerota, 8th January 2019 kl 12.00 CET.
14. Roger Cohen, «Donald Trump Just Cannot Help it», *The New York Times*, 11th January 2019.
15. Ibid.
16. Richard Wolf, «President Trump's conservative court shift may slow down as liberal judges avoid retirement», *USA Today* 19th November 2018.
17. Elisabeth Landers, Eli Watkins, Kevin Liptak, CNN: «Trump dissolves voter fraud commission, adviser says it went 'off its rails'», CNN 4th January 2018.
18. Ifølge Wikipedia er Koch Industries USA's nest største privateide selskap, og eieren Charles Koch er det 8. rikeste menneske i USA. Han er en betydelig donor til det republikanske partiet.
19. Michael Lewis, *The Fifth Risk* (New York: W.W Norton & Company, 2018.), s. 38.
20. Ibid, s. 90.
21. Ibid. s. 188
22. Dominique Browning, «This coal lobbyist should no run the E.P.A.», *The New York Times*, 14th January 2019.
23. <https://earthjustice.org/features/highlights-from-scott-pruitt-s-confirmation-hearing>
24. @realDonaldTrump. 5th July 2018.
25. Ronan Farrow, *War on peace* (New York: W.W. Norton & Company, 2018.) s. 271.
26. [https://en.wikipedia.org/wiki/America_First_\(policy\)](https://en.wikipedia.org/wiki/America_First_(policy))
27. Michael Wolff, *Fire and Fury. Inside the Trump White House* (New York: Henry Holt and Company, 2018)
28. Bob Woodward, *Fear. Trump in the White House* (New York: Simon & Schutter, 2018), tittelblad. Woodward er journalist i *Washington Post* og avdekket Watergate-skandalen sammen med kollega Carl Bernstein.
29. <https://www.thebalance.com/government-shutdown-3305683>
30. Michael Gerson, «The Trump evangelicals have lost their souls», *The Washington Post*, 12th March 2018.
31. Robert P. Jones, «White Evangelicals Can't Quit Donald Trump», *The Atlantic*, 20th April 2018.
32. Sarah Pulliam Bailey, «Dozens of evangelical leaders meet to discuss how Trump era has unleashed 'grotesque caricature' of their faith», *The Washington Post*, 16th April 2018.
33. Jenna Browder, David Brody, «Several Christian leaders walk out after evangelical meetings turns to Trump-bashing», *CBN News*, 17th April 2018.
34. Baily, *Washington Post*, 16th April 2018.
35. <https://www.christianpost.com/news/one-day-we-will-be-ashamed-trump-refugee-policy-russell-moore.html>
36. <https://www.newyorker.com/news/on-religion/conservative-evangelicals-attempt-to-disentangle-their-faith-from-trumpism>.
37. Kate Shellnutt, «Is it too Late for Russell Moore to Say Sorry?», *Christianity Today*, 21st December 2016.
38. Catharine Rampell, «The risks of recession are rising – and Trump might be to blame», *The Washington Post* 18th January 2019.